

Scripti vobis per multas lachrymas. Primam Epistolam qua vos corripui; & hinc intelligendum quam fuerit de omnium salute sollicitus.

Non ut contristemini, sed ut sciatis quam charitatem habeam. Non ideo commemoro ut iterum contristemini: sed ut sciatis me omnia in charitate fecisse.

Abundantius in vobis. Ex majori sollicitudine, abundantior cognoscite charitatem.

Si quis autem contristavit me, non me contristavit. Quia per illius peccatum vos etiam correpti, amplius profecistis. Sive qui me emendavit, non me penitus contristavit.

Sed ex parte. Id est, ex ea solum parte qua nocuit sibi: dum illi necesse est penitere.

Ut non onerem omnes vos. Ideo scribo eum recipi, ut non oneremini, si per vestram duritiam desperaverit de salute.

Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hac quae fit à pluribus. Non de illo solum dicit, qui paternum polluit thorum, sed de omni peccante: nam multos illic peccasse, Epistola prima demonstrat.

Ita ut è contraria magis donetis. Ut contra objurgationem donetis veniam.

Et consolentini. Verbis Prophetae dicentis: Nolo mortem peccatoris. Et, Iniquus quacumque die fuerit conversus, non memorabuntur peccata eius.

Ne forte abundantiori tristitia absorbeat, qui ejusmodi est. Ne forte per desperationem indulgentiae absorbeat gurgite vitiatorum: & à diabolo persuasus, ad infidelitatis & blasphemiae majora precipitia deducatur.

Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem. Quia perfectè recognoscit se veniam consecutum.

Ideo enim & scripsi vobis, ut cognoscam experimentum vestrum an in omnibus obedientes sitis. Ut videam si quomodo obaudistis in vindicando: ita obaudiat in indulgendo. Obedientia enim illa vera & perfecta est, quae in nullo contemnit.

Cui autem aliquid donatis: & ego. Sicut vobiscum vindicavi: ita & dono vobiscum.

Nam & ego quod donavi. Non in mea persona, sed in Christi: qui dixit: Quaecumque solveritis in terra, erunt & in caelo soluta.

Si quid donavi, propter vos. Ne vos gravemini vel contristemini.

In persona Christi. Quia vice fungimur Christi.

Ut non circumveniamur à satana. Non enim ignoramus cogitationes ejus. Nec enim ejus ignoramus versutias. Idem similiter circumvenit per nimiam duritiam peccatores, ut pereant desperando: quomodo nimia remissione minime corrigendo. Unde Salomon ait: Non declines in dexteram, neque sinistram. Quamvis ergo tota Epistola contra Novatum sit, tamen hic evidentiè ostenditur à diabolo circumventos poenitentiam denegare: cujus ista versutia est, ut sub specie justitiae fallat incautos.

Cum venissem autem Troadem, propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino: non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum. Modo illis vult probare quanto amplius eos diligit: quorum causa tantum sollicitus est, ut cum essent illi omnia prosperata, nullam requiem habuerit: quia Titum quem ad eos videndos miserat, non invenit, timens jam, ne minime eos correxisset: quia nondum ei quicquam renunciataverat Titus.

Sed valefaciens eis, profectus sum. Cito inde egressus sum, quamvis occasionem habuerim praedicandi.

In Macedoniam. Per quam à vobis Titus erat utique rediturus. Vicinior est enim Macedonia Achaiae, quam Troade: denique cum ibi esset, dicit Titum postea advenisse.

Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu. Triumphare facit nos per Christum, vel in nobis ipse triumphat.

Et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco. Odor notitiae Dei, per doctrinam manifestatur & signa. Odor autem ideo dicitur, quia sentitur potius quam videtur: & quia primo credentes, aliquid tanquam per modicum odorem sentire valebant.

Quia Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem,

aliis autem odor vitae in vitam. Quidam ita dicunt, nos labor Deo semper est gratus: quia omnibus praedicamus, seu velint credere, seu nolint: sed hic proprie de illis dicitur, qui vel sanabantur per ipsos, vel in quibus vindicta fiebat. Bonus ergo odor in utriusque, quia justus.

Et ad haec quis tam idoneus? Ad haec facienda quis potest tam idoneus esse, quam nos, qui ad hoc sumus electi?

Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei. Pseudoapostolos tangit, humanum sensum divinae praedicationi miscentes. Unde Isaias ait: Caupones tui miscent vino aquam: id est, meræ doctrinae adulationis mollia verba: quibus homines non tam inebriati ferveant, quam delectati tabelleant.

Sed ex sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur. Ex Deo processit doctrina, quam scimus ipso praesente in persona dicere Christi: id est sicut ipse praedicavit.

Caput III.

INCIPIMUS iterum nosmetipsos commendare? Non ut commendemus nos vobis ista dicendo, laudare nos volumus: sed haec ne ab aliis sedecamini cogimur commemorare.

Aut nunquid egemus sicut quidam commendatitius Epistolae ad vos, aut ex vobis? Quos non commendat gratia virtutum, illos dignè commendat Epistola amicornu.

Epistola nostra vos estis. Per vestram fidem omnibus commendamur, sicut alibi dicit: Signaculum apostolatus mei vos estis.

Scripta in cordibus nostris, quae scitur & legitur ab omnibus hominibus, manifestati. In conscientia nostris: & vos nobis praedicantibus credidistis: vel, in corde nostro est praedicatio per quam Epistola nostra estis facti, quae cognoscitur, & quae legitur ab omnibus hominibus, & manifestatur.

Quoniam Epistola estis Christi. Omnibus manifestum est, Christo vos per nostram credidistis doctrinam, confirmante virtutem Spiritu sancto. Sive, verè hinc cognoscimini Christi esse, quod ejus spiritum accepistis.

Ministrata à nobis. Hoc est Spiritu sancto preparata.

Et scripta, non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Hic differentiam inducit legis & gratiae: Judaei in dura materia legem acceperant, significante duritiam mentis eorum: sicut & velamen faciei Moysi, cordis eorum velamen ignorantiae portendebat. Nos vero quamvis legem Christi scriptam in Evangelii habeamus: tamen in primis non quasi absentes tabulis scriptis, sed praesentes per auditum Domini verba corde suscepimus. Evangelia vero postmodum scripta sunt, ad memoriam posterorum. Si ergo inexcusabiles sunt qui legem in lapidibus acceperunt: quantomagis nos qui verba Christi suscepimus, si peccemus: ut ad Hebraeos scribitur: Si enim illi non effugerunt super terram loquentes illis: & reliqua.

Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum. Quia novimus vos per nos credidistis: vel, quod nos non humana Epistola, sed gratia divina commendat.

Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Vult ostendere se nihil sua prudentia facere, vel virtute: quia pauci homines rustici, nunquam sine Dei gratia totum mundum salvare potuissent.

Sed sufficientia nostra ex Deo est. Ideo hoc praemisit, quia dicturus erat tanto majus se, quam Moysen ministerium suscepisse, quanto majus est novum testamentum lege, ut eos à falsis Apostolis sibi detrahentibus revocaret.

Qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti. Dum ad hoc idonei adimplendum non essemus.

Non litera, sed spiritu. Non literae legis, sed spiritui gratiae ministrantes.

Litera enim occidit: spiritus autem vivificat. Quomodo alibi dicit legem esse spirituales spiritualibus. Ceterum peccatores occidit: gratia autem vivificat impium convertentem. Quidam dicunt, quod historicus intellectus occidat: nescientes quo nec ubique historia nec ubique possit allegoria servari: nam sicut quaedam in figura dicta sunt: ut si praecipua velis allegoricè intelligere, omnem virtutem eorum evacuans, omnibus aperuisti viam delinquendi. Sed ille verus

spiritualis intellectus est, qui non verisimilibus coloribus pulchrum mendacium pingit, sed virtute rerum ipsam rem exprimit veritatis.

Quod si ministratio mortis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria. Quae mortificat peccatores: ceterum ipse eam sanctam & justam, & bonam alibi dicit.

Ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi. Id est contra Manichaeos. Nunquam enim Apostolus posset contrario comparare: id est, majorem ministrorum novi testamenti, quam Moysi gloriam dicere, si inter eos non videretur esse communio.

Propter gloriam vultus ejus, quae evacuatur. Gloria legis, per gloriam Evangelii evacuatur: sed ita evacuatur, ut proficiat: sicut infantem ipse dicit evacuari in viri perfecti aetatem. Semen quoque evacuatur in fructum: melior fructus semine, sed sine eo esse non potest. Fructus non perit, sed multiplicatur semen in fructu: & ita evacuatur, sicut prophetia & scientia destruentur.

Quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? In gloria nostra, quae ut perfecta non potest evacuari.

Nam si ministratio damnationis in gloria est. Expoluit quod superius dixerat: literam occidere: ministratorem esse mortis, jam damnando peccantes.

Multo magis abundat ministratio justitiae in gloria. Quod ministrat justitiam, admittendo peccata.

Nam nec glorificationem quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. In comparatione gloriae Evangelicae, obumbratur gloria legis: ut orto sole, lumen obtunditur luna, cum tamen suo tempore magnum habeat fulgorem. Hoc ostendit etiam Dominus, cum ascendens montem solus, splendore solis visus est radiasse: cum tamen Moyses & Elias visi in gloria, referantur: & ideo vox desuper patris ipsum solum gloria praecipit audiri.

Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est. Si evacuandum per gloriam datum est testamentum, quanto magis erit quod permanet gloriosum?

Habentes igitur talem spem. Talem spem gloriae, quia spe salvi facti sumus.

Multa fiducia utimur. In Deo qui fecit nos idoneos.

Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam. Non ita facimus, quia jam omnes Christiani vident gloriam Domini, sancto Spiritu revelante.

Ut non intenderent filii Israel in faciem ejus. Usque in finem ejus: id est, usque in finem vitae ejus: ita & lex non intelligatur usque dum in finem ejus: id est, dum Christo creditur.

Quod evacuatur. Velamen nunc evacuatur in Christo.

Sed obtusi sunt sensus eorum, usque in hodiernum. Nisi enim crederent, intelligere secundum Prophetam omnino non possunt.

Id ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum. Cujus figuram ille gestabat in facie.

Quod in Christo evacuatur. Qui finis est legis.

Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum. Ignorantiae, super cor eorum quibus legitur Moyses: id est, Judaeorum.

Cum autem conversus fuerit ad Deum, auferetur velamen. Cum conversus fuerit Judaeus, sicut Moyses convertebatur ad Dominum audiendum.

Dominus autem spiritus est. Nihil in illo obscurum vel velatum.

Ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. Liber est spiritus: & ideo non potest velamen accipere, cum magis ipse omnia revelet: quia qui spiritum Dei habet, omnia illi nuda sunt & aperta: quia spiritus omnia scrutatur.

Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes. Evidenter & clarè Domini gloriam contemplamur.

In eandem imaginem transformamur. Quam Dominus ostendit in monte, sicut alibi dicit: Qui transfiguravit corpus humilitatis nostrae, conforme corpori claritatis suae: Sive transformamur quotidie, & nitimur transformari.

A claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu. Id est, ab hac gloria in futuram proficimus, spiritu Domini operante.

Caput IV.

IDEO habentes hanc administrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus. Quia per nos idonei tanto officio non eramus.

Non defecimus. In omnibus tribulationibus nostris.

Sed abdicamus occulta detestor. Id est, occulta vitiatorum. Deducit enim delinquere Christum.

Non ambulantes in astutia. Non turpis lucri gratia praedicantes.

Neque adulterantes verbum Dei. Per adulationem excusando peccata, ut aliqui causa laetificandi cor hominis, verbo Dei sermonem vilem admiscerent, & per terram repunt.

Sed in manifestatione veritatis, commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum. Sed ita manifestum est apud homines verum esse quod dicimus, ut eorum conscientia testimonium perhibeat nobis, qui resistunt.

Coram Deo. Non hominibus, i. non propter ipsos eis nos commendamus.

Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in his qui pereunt est opertum. Quasi aliquis illi objecisset, quod hanc non omnes intelligant veritatem, sed non credentes (inquit) vel subdoli, non fideles: etiam plurimi Judaeorum ignorabant.

In quibus Deus hujus saeculi excavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Evangelii gloriae Christi. Deus saeculi potest ita accipi quomodo princeps mundi, quia ipse sibi in infidelibus vendicatum principatum: sed propter calumniam haereticorum ita intelligendum est, ut dicamus Deum mentes infidelium hujus saeculi merito infidelitatis excavasse: sicut ait Salvator: In judicium veni in hunc mundum: ut qui non vident, videant, & qui vident, caeci fiant. Et ipse Apostolus alibi ait: Quia non crediderunt veritati, sed confenserunt iniquitati: misit illis Deus spiritum erroris: hoc est, dari permittit, quia credere noluerunt: quasi si medicus inobedientem agrum deserat, ipse agritudinem dicitur prolongasse: cum tota illius culpa sit, quia audire contempsit. Tamen si rursus roget, & obtemperet, potest recipere sanitatem.

Qui est imago Dei. Imago expressa substantia Dei, sicut scriptum est ad Hebraeos.

Non enim nosmetipsos praedicamus: sed Jesum Christum Dominum nostrum. Qui enim commoda propria quaerit: non Christum, sed semetipsum praedicat: sicut qui suo ventri serviunt.

Nos autem servos vestros per Jesum. Quia vestrae utilitati omnia procuramus, exemplo Christi, qui formam servi accepit, non gloriae, nec avaritiae causa docemus.

Quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere. Hoc contra omnes inimicos veteris testamenti: quia à Patre Christi est datum.

Ipsè illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei. Illuxit primus in cordibus nostris, per Jesum Christum, ut nos alios illuminare possimus.

In facie Christi Jesu. Quae claritas est in facie Christi major quam Moysi? vel in persona Christi nos homines scientia illuminamus.

Habemus autem. Hic incipit ostendere quare tanta & talia patiantur: quia de hoc illis pseudoapostoli detrahebant.

Theaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei: & non ex nobis. Thesaurum gratiae spiritualis in fragili corpore bajulamus, in quo etiam cum alios sanemus, ipsi aliquoties infirmamur: ut quod facimus, non nostrae virtutis, sed Dei esse noscatur.

In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur. Persecutionem quidem patimur, sed per solatium futurae spei non angustiamur, sed amplius delectamur.

Aporiamur, sed non desistimus. Persecutionem patimur, sed non derelinquimus. Humiliamur, sed non confundimur. Et cade, & opprobriis, sed divino non desolamur auxilio.

Dejicimur, sed non perimus. Usque ad desperationem vitae venimus, sed non morimur, sed & si morimur, non perimus.

Semper mortificationem Jesu Christi in corpore nostro circumferentes: ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.